

Jag fixar det!

Klivet – från bidrag till jobb eller utbildning

A hand is shown in the upper right quadrant of the image, reaching upwards with fingers slightly spread. The hand is rendered in a soft, light beige color with a subtle gradient, giving it a ghostly or ethereal appearance. It is positioned as if reaching towards the top of the frame.

Jag fixar det!

Klivet – från bidrag till jobb eller utbildning

Författare: Roland Cox, www.pontonmedia.se
Illustrationer: Ingemar Nyström
Foto: Olof Näslund (Omslag, sid 8-10, 13, 14, 32, 33, 35-39),
Klivet (Omslag, baksidan, sid 1, 5, 7, 11, 19-24, 26, 28, 29,
31, 34, 40, 43-45, 47),
Fotobearbetning Göran G. Johansson, Ása Jóhannsdóttir
Grafisk form: Ása Jóhannsdóttir Grafisk Design AB
Tryckeri: Trosa Tryckeri AB
ISBN 978-91-633-1364-6

Innehåll

Att ta klivet ut i livet	5
En bok om ett projekt	6
 En kock blir bilbyggare 	8
Klivet steg för steg	11
En verktygslåda mot arbetslöshet	15
 Elevstödjarna 	20
Med tillgång till Access	24
Komigångare, jobbspanare och innovationstraineer	29
 Hon lär pensionärer spela tv-spel 	36
Resultat och framtid	40
Länkar och lästips	46

Att ta klivet ut i livet

Hur skapar man framåtrörelse i sitt liv?

Om skolan blev en ändlös rad av bekräftelser på egna och andras negativa förväntningar, om man har vuxit upp utan glada tillrop och stöd, eller om man helt enkelt fått svindel av att stiga ut från den trygga skolan och familjen och ge sig ut i livet – hur skapa tillförsikt och framåtrörelse?

När de sökande är många fler än de lediga jobben – hur behålla kraften om man blir avvisad av arbetsgivare femtio gånger?

Projektet Klivet i Södertälje har under tre år försökt ge några svar på de frågorna. Klivet är Södertäljes satsning på att hjälpa ungdomar mellan 18 och 24 år till utbildning eller jobb.

Projektet har utforskat och utvecklat metoder för att stärka självtilliten, öka deltagarnas kunskap om samhälle och arbetsliv, vidga deras perspektiv och vässa talangerna i jobbsökeri.

I den här rapportboken får du möta anställda vid Klivet, ungdomar som tagit steg vidare samt arbetsgivare.

Under de tre projektåren har 1000 deltagare passerat igenom, varav 63 procent klev vidare till jobb eller utbildning inom ett halvår.

– Jag blev starkare, orkade söka jobb igen, orkade ta tag i saker och blev gladare, berättar Antoinette Cheikho, en av ungdomarna vi mött.

Roland Cox, frilansjournalist, författare
Nils Carlsson Lundbäck, projektledare

En bok om ett projekt

Vid Mälarens utlopp till Södertälje Kanal ligger en gul tegelkåk som är som en historiebok över decennier av arbetsliv och näringsliv. Här har i kronologisk ordning funnits bland annat cigarrfabrik, tidningsofficin, grönsaksaffär, friskola och hunddagis.

Här har gamla yrken dött ut och nya yrken fötts.

2007 hyser huset bland annat flera kommunala insatser för arbetslösa, under det gemensamma namnet Arbetsmarknadscentrum. Det drivs av kommunens social- och arbetsmarknadskontor. Under kontoret lyder Ungdomsenheten, som i sin tur till största del består av Klivet.

Blickar man ut från Klivets lokaler ett par trappor upp så ser man den gamla Mälarhamnen och storkoncernen AstraZenecas huvudkontor tvärs över vattnet. Och om kaptenen på ångfartyget Ejdern styr söderut genom Kanalen och Slussen så passerar ångfartyget strax nära Södertäljes andra storföretag, Scania.

Trots dessa livskraftiga företag och ytterligare 3000 arbetsgivare så har Södertälje till och från drabbats av besvärande arbetslöshet.

Enkät om stödbehov

Vissa grupper har svårare än andra att ta sig in på arbetsmarknaden. 2003 gjordes en lokal enkät bland ungdomar mellan

18 och 25 år som var inskrivna hos Arbetsförmedlingen, Psykiatriska öppenvården och Individ- och familjeomsorgen. Av dessa ungdomar var 59 procent arbetslösa, och en tredjedel av de tillfrågade saknade fullständiga grundskole- och/eller gymnasiebetyg.

Det fanns alltså en grupp ungdomar i Södertälje som behövde särskilt stöd för att komma upp på banan. Svaret blev Klivet, ett treårigt projekt stött av Svenska ESF-rådet, Europeiska socialfonden. Klivet lutade sig mot erfarenheter av tidigare projekt, hämtade inspiration från liknande satsningar i andra kommuner och kom att utveckla varianter och helt nya metoder.

I juli 2007 avslutades provperioden. Nils Carlsson Lundbäck, projektledare:

– Vi har gått igenom olika faser och utvecklats. Vi har provat en massa saker under de här åren. Det har varit en väldig fördel med det här projektet.

Hos Klivet i det gula tegelhuset vid Kanalen arbetade som mest cirka 20 personer med att stärka ungdomarnas självförtroende och jobbsökarkompetens, och höja deras anställbarhet. Den totala budgeten under de tre åren blev 40 miljoner kronor. Cirka 1000 ungdomar passerade genom Klivet under kortare eller längre perioder. Ett halvår efter att de slutat hade 63 procent gått vidare till utbildning eller jobb.

Södertälje är en av de sydligaste av kommunerna i Stockholms län. Här bor 82 000 människor. Knappt hälften av de arbetande finns i tillverkning, en tredjedel i personliga och offentliga tjänster. De största arbetsgivarna är Scania, AstraZeneca och Södertälje kommun.

Klivets upplägg är i korthet en individuellt formad kombination av kurser och praktik med stöd av handledning. Man har velat skapa en mångfald av aktiviteter och vägar mot målet.

Ett särskilt spår som deltagarna har kunnat följa kallas Access. Metoden innebär att ungdomarna steg för steg får hjälp att öka sin styrka på arbetsmarknaden.

En viktig framgångsfaktor för Klivet är att man har lyckats etablera bättre kontakter med det lokala näringslivet. Främst nämner man Scania, som tagit emot en ström av lärlingar och sedan anställt de flesta av dem.

En minst lika viktig tillgång är KVA, Kommunal visstidsanställning. Det är en reform som dragits igång och finansierats lokalt. KVA har gett människor möjlighet att under sex månader få en anställning istället för försörjningsstöd. De slipper alltså bidragsberoendet och får chansen att förbättra sina CV:n med goda referenser.

Boken

I den här boken, utgiven av Klivet med stöd från ESF, möter vi några av ungdomarna som har passerat igenom Klivet. Vi får också möta anställda vid Klivet.

Namnet anspelar på flera nödvändiga steg: Upp ur sängen, klivet fram till telefonen för att ringa det viktiga samtalet som man knappt törs, klivet till utbildning eller in på arbetsmarknaden, klivet till självförtroende och ett bra liv.

De som arbetar i huset möter frustrationen i att vilja men inte få tillgång och

vet hur höga hindren kan vara. Utbildningsvägar där det krävs betyg, arbetsgivare som ställer höga krav på sökande, för många sökande till för få jobb. Och hos den unge kanske halvdan skolgång, bristande självinsikt, knapphändig kunskap om arbetslivet, inlärd hjälplöshet eller minnen av personliga bakslag som blir till berg att klättra över.

I ett kapitel beskrivs mer i detalj hur Klivet byggdes upp och utvecklades. Hur man tillämpat Access-metoden berörs i ett särskilt avsnitt. Och så summeras övriga delar av det smörgåsbord som erbjuds de deltagare som inte väljer Access-spåret.

Slutligen sammanfattas erfarenheter. Enkäter visar att runt 85 procent av deltagarna är positiva till Klivet.

Sist i boken berättar vi om Klivets fortsättning och förgrening.

Dennis

En kock blir bilbyggare

– Jag är glad att jag hamnade på Scania. Jag trivs på min lina. Vi har kul, ibland är det som en lekstuga. Vi är inga robotar.

Över en fika berättar Dennis Ahlberg-Rosengren, 22, humoristiskt om sin resa från trött och arbetslös till jobbare på ”line”, monteringslinjen i Scantias chassiverkstad.

I grundskolan gjorde han det man behöver göra, inte så mycket mer och inte så mycket mindre. Betygen räckte i alla fall till den linje han ville in på – hotell och restaurang. Han skrattar lite när han berättar att han är utbildad kock. Vad gör en kock i monteringsverkstan?

Studenten var 2002.

– Jag hann inte läsa alla ämnen färdigt, jag har tre kvar. Jag kan ta det så småningom. Jag trivs på min arbetsplats och vill klättra där.

Det gick trögt att få kockjobb. Ett år gick han arbetslös. Trots tre års utbildning så kunde man hamna som diskare. Det fanns alltid andra som hade yrkeserfarenhet och gick före. Dennis var inne en första, kort vända på Klivet, sedan testade han telefonförsäljning. Det var bara provision och ingen lön alls, och efter tre veckor hade han inte sålt någonting.

Han skaffade sig egen oavlönad kockpraktik, men efter tre månader tröttnade han på att inget nytt hände, att det inte blev några framsteg i jobbet.

Socialen krävde att han gick tillbaka till Klivet. Våren 2006 hamnade han i den första gruppen som fick testa Accessprogrammet. Alla eller nästan alla i gruppen fick jobb så småningom.

– När jag kom till Access var jag trött, hade ingen uppfattning om tiden, jag bara strosade omkring. Under den där tiden blev man mer alert och öppen. Nu är jag organiserad och planerad, har mer koll på vad jag gör.

– Vi hade kul. Ibland var det lite barnsligt, jag fick sitta och rita mig själv, jag ritade mig glad. Jag insåg sen att det var min uppfattning om mig själv som jag hade ritat.

– Jag kände ett par i gruppen sen innan, och sen blev vi fler och fler som kände varann. Vi blev en sammansvetsad grupp. En gång i veckan åkte vi på någon utflykt, vi bowlade och spelade kubb.

– Man ska kunna vara olika, i en grupp. Alla ska ändå passa ihop. Och alla ska få jobb. Det är tanken med Access, tror jag.

Jobsökning

De satt vid datorerna och letade jobb. Dennis sökte kanske 20 jobb i veckan. Han fick lära sig att alla jobb inte passerar Arbetsförmedlingen, att det går att hitta på nätet, hos Man-

power och andra bemanningsföretag och genom kontakter.

– Brevet till Scania liknade inget annat som jag hade skickat. Jag ville verkligen ha den där lärlingsplatsen. Det tog en vecka att skriva, jag ändrade och ändrade.

Det funkade. Han kom på intervju för att bli Scania-lärling, en kommun-betald KVA-plats i sex månader. Och så kom den där första veckan, ”helvetes-veckan”. Han förstod ingenting, visste inte vad han skulle göra eller hur nå- got fungerade på linan.

– Jag var inte van att jobba, jag hade varit arbetslös, allt var främmande. Bara att gå upp halv sex på morgonen! Första tre månaderna kom jag för sent sju gånger och blev inkallad på kon- toret. Sen dess har jag bara varit borta tre gånger på nästan ett år.

Han fick göra allt som de andra montörerna gjorde, lärde sig station efter station utmed monteringslinjen. Var tredje månad var det träff hos Kli- vet med andra från Access-gruppen.

Efter de sex månaderna fick han erbjudande att stanna ett halvår till.

– Det är många som går från KVA till provanställning på Scania. Det är inte lätt, du måste bita ihop och sköta dig. Kommer du i tid och sköter ditt arbete och är villig att lära dig och vi- sar chefen att du har potential så får du provanställning. Så enkelt är det. Och så svårt.

Nu ett halvår senare har han kom- mit djupare in i jobbet, gått tre in- ternkurser och blivit en av tre på avdelningen som är ansvariga för sä- kerhet och miljö. Plötsligen pratar vi om Toyotas produktionsmetoder, om *just in time* och kvalitet. Om hur man kan göra jobbet snabbare, säkrare och smartare genom att kolla in små de- taljer, ändra ett vridmoment, flytta en ram ett litet stycke.

– Millimetrar... Det är kul att tänka ut nya lösningar. Det är som ett stort pussel som aldrig blir färdigt.

Sådant ser inte den tillfällige be- sökaren i verkstan, det där småputset som pågår. Och det sociala livet. Ar- betskamraterna är det bästa med job- bet, tycker Dennis.

– Ni som står utanför tycker att vi är som robotar, att vi gör samma sa- ker hela tiden. Det ni inte vet är vad vi säger till varann. Vi jobbar så nära var- ann att vi kan prata medan vi jobbar. Vi snackar om allt, det händer saker varje dag.

– Om man jobbar ihop i en grupp är det otroligt starkt. I början så tänkte jag ”jag”. Men Scania är en stor familj som jobbar som ”ett”.

När blev han Scaniot? När gick han från att vara en tillfällig besökare till att bli en del av det hela? Kanske den där dagen då en kompis på stan frågade vad han gjorde nu för tiden. ”Jag jobbar på Scania”, hörde han sig själv säga.

– Nu jobbar jag där, kom jag på.
Hur hade det gått till, skrattar Dennis.

Egentligen var det kanske inte så konstigt. Hans pappa jobbar också på *line* i Södertälje, hos Saab. Och motorintresset har funnits i flera år.

Från bidrag till lön

Dennis hade gått från socialbidrag som gav 5 400 kr i fickan, till KVA-plats som gav drygt 10 000 rent. Efter höstens lärlingstid fick han provanställning och åkte upp en bit över 12 000 i månaden efter skatt.

Han berättar nästan lyriskt om hur det kändes med första nya lönen. Känslan.

– Jag hade klarat min KVA, jag hade klarat mig själv, slitit för det på egen hand. När jag fick socialbidrag hade jag inte koll på vad jag gjorde för pengarna. Nu är jag mer ordningsam.

Socialbidrag bara kommer, lönen får man svettas för. Och varje hundralapp man gör av med har en annan tyngd i handen när man vet vad den har kostat.

Dennis sparar nu. Han delar lägenhet med sin styvfar och har inte barn, bil eller banker att försörja. Så han stoppar undan, till vad han inte ännu. Kanske bil och körkort.

– Det finns mycket man kan göra på Scania om man har körkort.

När vi fikar är det juni, ett par veckor kvar till semestern. Dennis har

nyligen hjälpt en ny Scaniälrling från Klivet tillrätta på lastbilsfabriken. Endera dagen får han veta om han får ett halvårs provanställning till. Scania räknar inte in KVA-tiden, det krävs två halvårs prov innan det kan bli anställning.

Han hoppas på jobb, leker med olika tankar på utveckling inom Scania. Hobbyn med radiostyrda bilar har gjort honom intresserad av aerodynamik och vindtunnlar. Kanske kan man bli tekniker och få jobba med sådant, funderar han.

Tillsammans med några kamrater håller han på med ett eget projekt på fritiden. De har byggt ihop en programmerbar fräsmaskin som står i en lada. De ska testa att bygga större bilmodeller och kanske hela karosser.

– Om man kapar backspeglarna på en bil så blir det en annan aerodynamik, visste du det?

Klivet steg för steg

2003 låg arbetslösheten i Södertälje högre än för grannkommunerna i södra Stockholms län, Botkyrka, Huddinge och Haninge.

2006 hade Södertälje lägst arbetslöshet av kommunerna, i procent.

Sommaren 2007 finns det cirka 375 arbetslösa ungdomar i kommunen, varav ett 50-tal har varit utan jobb i mer än tre månader. Högkonjunkturen i Sverige har inte eliminerat ungdomsarbetslösheten.

– Siffran har inte gått ner i år, men vi förväntar oss att det kommer, säger Anette Wall, tf chef för Arbetsförmedlingen i Södertälje.

Hon betonar att arbetsmarknaden är relativt god för tillfället, att de flesta arbetslösa faktiskt får jobb även om det kan ta några veckor eller månader. Långtidsarbetslösheten sjunker.

Men det finns alltid en grupp som är mer sårbar än flertalet. 2003 gjordes en lokal enkät som besvarades av drygt 500 ungdomar mellan 18 och 25 år som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen, Psykiatriska öppenvården eller Individ- och familjeomsorgen. Syftet var att ta reda på vad de sysslade med, vad de behövde för att gå vidare till jobb eller utbildning och vilka hinder de mötte.

59 procent utan jobb

Några resultat av enkäten:

- 59 procent var arbetslösa, 14 procent arbetade, 11 procent studerade,

5 procent var sjukskrivna och 2 procent var föräldralediga. Bland de resterande 10 procenten fanns många som hade timanställningar eller praktik.

- 7 procent hade bristande grundskole- och 23 procent bristande gymnasiekompetens.
- 9 procent hade psykiska problem, 3 procent hade sociala hinder och samma andel fysiska hinder. Missbruk, relationsproblem och andra hinder fanns hos 6 procent.
- Bland de svarande hade männen sämre betyg och en svagare ställning på arbetsmarknaden än kvinnorna.

Rapporten konstaterade sammanfattningsvis att de främsta behoven var studier, stöd och motivation.

Ungdomshandläggare från kommunen och arbetsförmedlingen träffades och diskuterade rapporten. Det blev upptakten till Klivet. Det som mejslades fram var ett projekt som skulle sätta ungdomarnas behov i fokus, ett smörgåsbord av kurser, samtal och praktik. På så sätt skulle man minska arbetslösheten och bidragsberoendet.

En bärande tanke var att skapa ett flöde, ett system av utbildningsmoduler, praktik och andra åtgärder som deltagarna kunde erbjudas, utifrån vars och ens

förutsättningar och behov. Modulerna har varierat till antal och innehåll under åren, men flödet har behållits.

Forskning och erfarenhet pekar på några grundläggande framgångsfaktorer för att kunna hjälpa ungdomar igång. En kombination av praktik och utbildning är ofta lyckosam. Social träning, mer tid för var och en än vad arbetsförmedlingen kan erbjuda, och individuellt utformade åtgärder och stöd är saker som statliga Ungdomsstyrelsen har pekat på.

Kommunförbundet har rapporterat om dessa och andra framgångsfaktorer: Coachning, lärlingskap, möjlighet att kunna komplettera skolbetyg, handledd jobbsökning, och nära samarbete med det lokala näringslivet.

Klivet uppstod inte ur tomma intet, det har rötter i tidigare satsningar mot ungdomsarbetslöshet i Södertälje. En del av dem som arbetar på Klivet har många års erfarenhet av liknande arbete i Södertälje och annorstädes. Under åren har metoder och organisationsformer växlat i takt med problemens storlek, konjunkturner, kommunens ekonomiska möjligheter, statliga åtgärder, personliga initiativ och idémässiga modeväxlingar.

90-talets nedgång

1990-talet var en hård tid i landet: Fastighetsbubblan, bankakuten, senare IT-bubblan som sprack. Staten sparade, resurser drogs ner och omdirigerades. Utgifterna för socialt bistånd steg kraftigt.

– Det var arbetslöshet på alla fronter,

minns Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten som till största del består av Klivet.

– Samtidigt blev det ett uppsving för livslångt lärande. Det var då Kunskapslyftet kom till, Komvux satsade och många nya högskolelinjer kom till. Det var en dipp, men samtidigt en kunskaps-satsning. Kanske är det därför vi klarar oss så bra i Sverige nu.

Johan Brinck är ursprungligen kemiingenjör, innovationsvetare och ekonom men har jobbat mest med utbildning sedan början av 80-talet. I början av projektiden var han engagerad som extern utbildningsanordnare, därefter projektledare under ett par år.

Klivet har också ett släktskap med liknande idé- och utvecklingscentra i andra kommuner. Under 90-talet fanns det en ganska brokig flora satsningar, som Teater X i Malmöförorten Rosengård, Klipan i Borlänge, Nätverket i Lidköping och Pannhuset i Göteborg.

Ofta startades projekten med ett mått idealitet, uppbackat av projekt pengar och ibland längre bidrag. De byggde ofta på samarbete mellan föreningar, företag och samhälle.

Det fanns i flera år kontakter mellan Södertälje och Urkraft i Skellefteå, ytterligare ett utvecklingscentrum. Urkraft hade kommit långt med en egen metod, Access.

Den som går igenom Access får först en introduktion och placeras i en grupp som följs åt under några veckor. Deltagarna får skapa sina egna målbilder och

tränas i att sortera tankar, konstruera lösningar och skapa goda förhållningssätt. Det ingår en träning i social och emotionell kompetens parallellt med undervisning om arbetsmarknaden och om hur man söker jobb.

Till slut får deltagarna sätta sina mål och göra en utvecklingsplan. Därefter följer en praktikperiod.

EU-stöd

Klivet har främst finansierats av kommunen och Storstadsprojektet. Dessutom sökte Södertälje och fick i juli 2004 bidrag från Svenska ESF-rådet, alltså den svenska delen av EUs europeiska socialfond.

Samma år kom Klivet och Scania överens om ett samarbete som skulle underlätta rekrytering och hjälpa ungdomar till praktik och arbete.

Ytterligare en avgörande händelse var att Södertälje kommun beslutade införa Kommunal visstidsanställning, KVA, som ger en lön från kommunen på 14000 kronor i månaden under sex månader.

Reformen gav möjlighet att inrätta kvalificerade praktikplatser med lön istället för bidrag. Resultatet för Klivets ungdomar var att över 80 procent sedan gick vidare till arbete. (Mer om KVA i det avslutande kapitlet.)

KVA har använts för innovationstraineer och Scania-ärlingar, och dessutom en del externa platser i näringslivet.

I november 2005 fick Klivet bifall till en reviderad ansökan till ESF-rådet. Klivet

hade till slut en budget på 40 miljoner kronor för tre år. Av detta bidrog kommunen och ESF med cirka 18 miljoner kronor vardera och Arbetsförmedlingen med cirka 4 miljoner.

Tack vare detta kunde man nu stifta närmare bekantskap med metoden från Skellefteå. Personal fick gå kurs i Access och utvecklade under ett år en lokal variant i Södertälje. I ett senare kapitel berättas mer om hur Klivet-modellen har kommit att se ut.

Våren 2006 kom starten för det utvecklade Klivet när de första Access-grupperna drog igång. Personalen organiserades samtidigt om, i yrkesblandade team.

Under hösten 2006 fick alla ungdomar i Klivet gå igenom Access-programmet. Det visade sig dock vara alltför krävande för en del av deltagarna, och inför det nya året 2007 gick man tillbaka till en kombination av Access och andra, individuellt anpassade vägar genom Klivet.

Klivets personal samlade sommaren 2007, några veckor innan projekttiden löpte ut den 31 juli.

Från vänster:

*Anja Wallin,
Mikael Ahlstrom,
Tanja Pitkänen,
Nils Carlsson Lundbäck,
Lena Winter,
Anita Kantola,
Petra Skogsberg,
Eva Bengtsson,
Silva Gunduz,
Mats Benselfelt,
Maria Geni och
Luiza Håkansson.*

Man gjorde också om den interna organisationen så att den följer yrkeskompetenser, med handläggare för sig, pedagoger för sig etc.

Klivet har alltså förändrats dynamiskt under de tre åren, bland annat på grund av vunna erfarenheter. Omställningarna och flera ledarbyten har krävt flexibilitet hos personalen.

Elisabet Malmén, ungdomshandläggare, lyfter fram mixen i personalgruppen som en tillgång. Det finns socionomer, beteendevetare, en som läst hälsovetenskap, en som ursprungligen var arkitekt, liksom en före detta polis. Nils Carlsson Lundbäck är utbildad projektledare och även musikpedagog.

Klivets försöksperiod som stötts av ESF avslutades i juli 2007. Sammanlagt

cirka 1000 deltagare passerade Klivet under de tre projektåren, från juli 2004 till juli 2007. Vissa har bara gjort en snabbvisit och genast hittat ett jobb eller utbildning. Andra har varit kvar i några månader eller har återkommit flera gånger.

Från och med hösten 2007 är Klivet en permanent del av kommunens organisation. Sommaren 2007 arbetar personalen med att fortsätta utveckla metoder och system. Man väntar fortfarande på besked om kommunen ska satsa på nya KVA-platser.

Anja Wallin, praktiksamordnare:

– Vi har lärt oss jättemycket under den här tiden. När Klivet permanentas så tar man tillvara en massa erfarenhet och kunskap, och då kan det bli något riktigt bra.

En verktygslåda mot arbetslöshet

Måndag.

En ny grupp ungdomar släntrar in hos Klivet. Någon har kepsen djupt neddragen över öronen. En annan har ännu MP3-lurarna i öronen. Flera är ovana vid att vara uppe så tidigt på morgonen.

En del är blyga, lite truliga. De är tvingade att gå hit.

Någon kanske har suttit i blekt datorljus de senaste månaderna med nätspelet World of Warcraft, bakom en nerfälld rullgardin.

Någon annan kanske inte tycker att hon hör hemma här, att hon egentligen är på väg till högskolan, jobb eller praktik.

Tre vägar

Det finns tre vägar in i Klivet.

De allra flesta kommer via socialtjänsten, där man ställer som krav för försörjningsstöd att ungdomarna anmäler sig till Klivet. De ska samtidigt vara inskrivna hos Arbetsförmedlingen.

En mindre grupp dirigeras direkt av Arbetsförmedlingen.

Dessutom kommer ett litet antal deltagare direkt från skolans IV-program, här fungerar Klivet som en del av kommunens uppföljningsansvar för 16–20-åringar.

Vid sidan om försörjningsstöd har långtidsarbetslösa ungdomar kunnat få ett smärre bidrag från Kup, Kommunalt ungdomsprogram, eller UG, Ungdoms-

garantin. Dessa statliga bidragssystem för yngre och äldre långtidsarbetslösa ungdomar ska i december ersättas med ett nytt system, Jobbgarantin.

Det breda intaget har gjort blandningen brokig. Det finns ungdomar med svåra sociala problem i uppväxten, som har haft drogproblem, som begått brott eller haft psykiska problem. En del har diagnoser som dyslektiker eller överaktiva. De som behöver någon sorts vård slussas vidare, bland annat till landstingets öppna psykiatri, Mottagningen för unga.

Det finns de som ser svartjobb eller drogförsäljning som tänkbara alternativ, andra som är fullt upptagna av graviditet eller bostadsproblem.

Andra har en mer vanlig bakgrund men kan ha misslyckats i skolan, kommer från IV-programmet, andra som saknar fullständigt gymnasiebetyg eller även har hål i grundskolekompetensen.

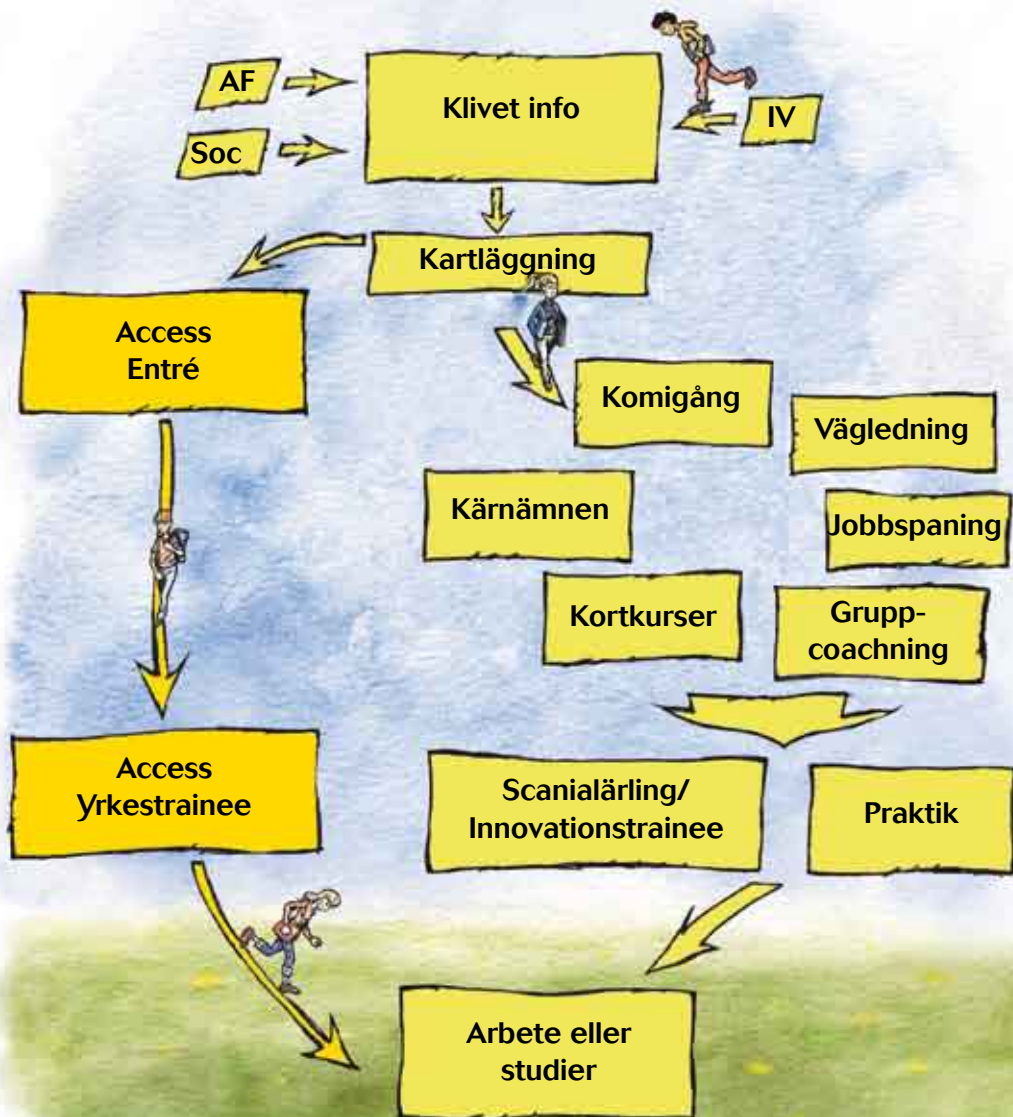
Gemensamt för de allra flesta är känslan av frustration, att vilja men inte få.

Luiza Håkansson, ungdomscoach, menar att de har vant sig vid att så mycket fokuseras på att de inte kan, att det inte går. De kan ha detta svart på vitt i sina betyg, kanske också som ett budskap från föräldrarna.

– Det är alltid något som de saknar. De känner att de inte kommer någonsin.

Och det är under skoltiden man bygger upp sitt självförtroende, menar hon. Och tvärt om: Självförtroendet gröps ur

Kartan över Klivet har två huvudflöden från ingången till målet om arbete eller studier. Det ena är Access, en genomarbetad steg-för-steg-metod. Den andra är individuella val bland Klivets olika verktyg – kurser, kort eller längre praktik, coaching, jobbsökeri etc. En sann bild av enskilda deltagares vägar skulle bli ett zickzackmönster mellan de olika modulerna.

hos den som gång på gång får höra att han eller hon inte räcker till, är ”icke godkänd”.

Drömmar och krav

Tanja Pitkänen, ungdomshandläggare:

– Ibland är det jättesvårt, man ser ingen gnista, inget hopp. När människor inte har egna drömmar, det är för jävligt. När man är ung ska man känna sig oövervinnerlig!

– Många känner sig fruktansvärt stressade över sin situation. Man **ska** ha familj, jobb, barn och karriär. Om man är 23 år och inte har något av det så är det stressande.

Bidrar medias bild av framgång?

– Ja, statusjakten. Hus, bil, kläder. Då visar du att du har lyckats, säger Tanja Pitkänen.

Ytterligare andra deltagare har helt enkelt haft det motigt när de sökt jobb eller tvekar om de ska fortsätta utbilda sig. En och annan har redan hunnit läsa på högskola.

– Då är de oftast bara här en kort tid innan de får jobb, berättar Anja Wallin, ungdomscoach.

– De allra flesta som kommer hit vill verkligen ha ett jobb, det är deras inriktning. Men en del är vana vid att någon tar hand om dem. De har gått på dagis, sen i skolan och vidare till socialtjänsten. De vet inget annat.

– Vi ställer krav och ger dem verktyg för att de ska klara att själva ta sig ut i arbetslivet. Att vara coach är ibland att

sparka i rumpan, ibland att klappa på pannan, säger Anja Wallin som ingår i det externa teamet på Klivet.

Som mest har Klivet haft cirka 20 anställda. Idag är de indelade i fyra team:

- Pedagogteamet undervisar på olika fackområden, allt från kärnämnen svenska och matematik, till dator kunskap, drama och arbetslivsorientering.
- Handläggarteamet sköter vägledning individuellt och i grupp, hjälper deltagarna att inventera sina resurser, att skriva CV och spana efter lediga jobb. De coachar också ungdomarna, hejar på och stöder där det behövs.
- Det externa teamet arbetar mest med att skaffa praktikplatser, att förmedla ungdomar dit och att hålla kontakten med dem och med arbetsgivarna.
- Ett team sköter administration och ledning. Här ingår också statistik och utvärdering, lokaler och marknadsföring.

Vid måndagsintroduktionen berättar Klivets personal om vilka aktiviteter som erbjuds. De brukar använda smörgåsbordet som metafor. Man skulle också kunna tala om en verktygslåda med olika redskap för olika behov och möjligheter.

Därefter får deltagarna träffa en handläggare individuellt, för att diskutera vars och ens vilja och möjligheter. Nästa steg är oftast individuell vägledning och i många fall gruppcoachning.

Det har varit ett fåtal ungdomar som kommit till Klivet via Arbetsförmedlingen. Det finns en viktig skillnad i perspektiv mellan Klivet och Arbetsförmedlingen. Förmedlingen har ett statligt uppdrag att så snabbt som möjligt koppla ihop arbetssökande och lediga platser. Klivet är upplagt för att mer långsiktigt hjälpa ungdomar in på en hållbar bana.

Ett kort jobb som telefonförsäljare på provision, utan fast lön, kan vara ett hinder snarare än en utvecklingsväg, menar flera av de anställda på Klivet. Hos Arbetsförmedlingen betonar man istället att även ett enkelt jobb ger självförtroende och är en bättre referens.

Anette Wall, tf chef för Arbetsförmedlingen, ser helst att ungdomar så fort som möjligt kommer ut i jobb. Fyra anställda jobbar särskilt med att hjälpa ungdomar med CV och ansökningar.

– Klivet är bra för de ungdomar som behöver mer stöd, säger Anette Wall.

Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten/Klivet:

– Många som kommer till Klivet är långtidsarbetslösa. De som har nära till arbetslivet och bara behöver en puff i rumpan kan ofta få hjälp hos arbetsförmedlingen. De som behöver mer tid kommer till oss.

Den här skillnaden i syn har gjort att deltagare ibland känt att olika myndigheter dragit i dem från olika håll. Arbetsförmedlingen vill att de kommer dit och tar del av jobbutbudet, Klivet vill att ungdomarna ska arbeta för en mer långsiktig utveckling.

Tvånget

Tvånget är något som måste hanteras. Socialtjänsten kräver att ungdomarna anmäler sig på Arbetsförmedlingen och att de går till Klivet, annars betalas inte något försörjningsstöd. Här finns ofta ett initialt motstånd att ta sig igenom.

– Problemet är när de inte dyker upp. Kommer de väl hit så är det sällan några oövervinnerliga hinder. Det kan vara lite taggigt i början, men oftast vänder det, säger Elisabet Malmén, ungdomshandläggare som tidigare arbetat bland annat som socialsekreterare och skolkurator.

Det finns också ungdomar som har hört talas om Klivet och tar kontakt själva. Som reglerna ser ut måste de då hänvisas till att först söka bistånd hos socialtjänsten, som i sin tur kan slussa dem till Klivet.

– Det har vi varit kritiska emot. Det är ju ändå kommunens ungdomar, säger Elisabet Malmén.

Efter de inledande samtalen i grupp och/eller enskilt så finns det två huvudvägar att välja mellan. Klivet vill gärna att så många som möjligt går igenom det metodiska Access-programmet, som varar i sex månader och som ska hjälpa ungdomarna att hitta rätt strategier och utveckla sin sociala styrka. Mer om detta i ett följande kapitel.

Den andra vägen är att pröva något eller några av de andra mindre redskapen i verktygslådan. Senare i boken beskriver vi mer i detalj Komigång-gruppen, gruppcoachning, kortkurser, kär-

nämnesundervisning, jobbspäning och andra inslag.

Den schematiska bilden av Klivet ger ett hum om vägarna. I verkligheten är det vanligt att ungdomar zickzackar sig igenom, byter från Access till något annat eller tvärt om.

En viktig del av Klivets ideologi är att hitta lösningar utifrån vars och ens bakgrund och vilja.

Tanja Pitkänen, ungdomshandläggare:

– Vi måste utgå från individen, vi kan inte kräva att någon som är deprimerad ska söka tjugo jobb, skriva CV, ringa och ta kontakter. Bara att de kommer hit har varit ett stort steg för en del personer.

Anja Wallin, ungdomshandläggare, svarar med ett modeuttryck som hon egentligen ogillar men som sammanfattar ideologin: Empowerment, att ge kraft att ta makten över sitt eget liv.

Tanja Pitkänen:

– När de går härifrån ska de tänka:
”Jag fixar det!”

Zeineb och Kristoffer

Elevstödjarna

Trygghet. Ärlighet. Respekt. Ansvar.

Blombackaskolans värdegrund är huggen i sten. Tavlorna sitter inmurade i en vägg i korridoren.

Under ordet Respekt har någon klottrat ett utländskt ord för hora. Elevstödjarna Kristoffer Ekeberg och Zeineb Radhi har uppenbarligen haft en del att jobba med under deras halvår här.

De är inte elever, inte lärare, något däremellan. Båda är längre än eleverna, Kristoffer har helskägg och Zeineb en elegant huvudduk. De sticker ut och de smälter in.

– Vi går runt bland eleverna som opartiskt, vuxet sällskap. Vi är inte lärare, vi ställer inte krav på samma sätt utan kan prata med eleverna mer avslappnat, säger Kristoffer, 23.

– Vi kollar läget. Om det behövs så är vi lite hårdare, säger Zeineb, 21.

Från januari till juni 2007 har de utvecklat sin gemensamma taktik, att känna in var det finns oro och blanda sig med eleverna.

Kristoffer:

– Någon dag före ett lov så kan eleverna vara extra stissiga. Då är vi ute i korridorerna, helst mitt i klungan. Ingen tänker på det, men de vet att vi är där, att vi är personal, att vi är vuxna.

Paradox

Kristoffer och Zeineb bär på varsin paradox.

Kristoffer tröttnade på skolan och jobbar nu – i skolan. Han säger att han trivdes i plugget, på det stora hela. Betygen var inte bra, men i slutet av högstadiet gjorde han ett ryck och fick upp sina IG:n till

VG:n och kom in på gymnasiet. Där rann energin ur honom. Han tog ett sabbatsår och lyckades få jobb på en sportaffär i Södertälje.

Sen gjorde han en ny start i gymnasiet, men hade så mycket frånvaro att det kändes lika bra att sluta efter halva tiden. Pappas åsikt brydde han sig inte om. Mamma var inte så glad.

– Tänker jag efter så ångrar jag att jag inte gjorde klart gymnasiet, men jag tappade helt intresset. Det kändes skönare att jobba.

Kristoffer var arbetslös i nio månader innan han kom till Klivet. Men han gillade inte verksamheten där. Det kändes som om de flåsade honom i nacken och hetsade honom att söka alla möjliga och omöjliga jobb, även sådana som han inte såg en chans att få.

– Det är inte av lathet man inte jobbar, det är ju inte jag som bestämmer att jag inte får jobb. Jag kan göra två hundra intervjuer, de bästa jag någonsin gjort, ändå får jag det inte för det är så många som söker.

– Många tvingas till Klivet, jag tror inte att det blir bra om det är under press. De skulle erbjuda rådgivning, mer.

– Jag vill också ha drömjobbet, men jag söker det hellre medan jag jobbar med något. Visst är det bra att tänka långsiktigt, men den situation du är i kräver ändå en inkomst.

Kristoffer behövde inte stanna mer än några dagar på Klivet, han fick praktik-

plats som elevstödare på Blombackaskolan våren 2006, plugget i området där han vuxit upp och där han själv gått.

Han fick fortsätta på hösten och kunde på vårterminen via Klivet gå över på en kommunal visstidsanställning, KVA. Kristoffer har nu haft samma arbetsplats i ett och ett halvt år.

Zeinebs paradox har med hennes muslimska bakgrund att göra. Många elever i Blombacka är kristna syrianer med rötter i Turkiet. Assyrierna och syrianerna kom som flyktingar undan det som de uppfattade som islamistiskt förtryck. I Södertälje finns det en motsättning mellan syrianer och muslimer.

Och där kliver Zeineb in med sin huvudduk.

– Det var länge sen jag var i moskén. Jag är muslim på mitt eget sätt, ler hon.

Hon visste vad hon gav sig in på. När hon gick i gymnasiet var många av skolkamraterna syrianer så hon visste hur det kunde vara.

– Jag såg det som en utmaning att börja på Blombacka, jag visste vilka åsikter och frågor de har: Att muslimska tjejer är förtryckta, att vi hatar kristna, att vi går omkring och ber jämt.

– Jag ville visa att vi inte är Bin Laden

Kristoffer och Zeineb

allihop. Det är viktigt för mig att få visa vem **jag** är, att de får en annan bild medan de ännu är unga.

Zeineb gillar att jobba och tjäna egna pengar, under sista året i gymnasiet var hon telefonförsäljare samtidigt som hon gick i skolan. Betygen tog stryk så efteråt fick hon plugga upp några ämnen på Komvux.

Hon gick arbetslös, behövde pengar till hyran och gick till socialtjänsten. De skickade henne till Klivet som tog in henne i Access-programmet för att bygga självförtroende och jobbsökar-kompetens. Först fyra veckors kurser och grupparbeten i Klivets lokaler, och sedan praktik på förskola.

Zeineb låter mer positiv till Klivet än Kristoffer.

– Jag tyckte att det var bra att få en chans att prova olika jobb och se vad jag tycker om. Vissa kurser i Access var bra, andra verkade bara vara för att det skulle se bra ut.

– Vi fick besök från en högskola, och Manpower var där så vi fick träffa arbetsgivare.

Under förskolepraktiken gick hon till Klivet en dag i veckan, tyckte det var skönt med den pausen, att träffa de andra i gruppen och prata om hur det var på jobbet. En del i gänget droppade av, de fick anställning på sina praktikplatser.

Vid årsskiftet fick Zeineb nys om två KVA-jobb som hon kunde söka.

– Det fanns en plats på City Gross också. Men man kan bara få KVA en enda gång och då ville jag hellre testa det här. Det kan bli en start.

I korridorerna

Vi träffas en av de sista skoldagarna. Det har varit skolbal för niorna och alla foton från festen sitter uppe i korridoren. Folk pekar och skrattar.

Kristoffer och Zeineb pratar engagerat om jobbet i skolan. Om bråk och tjafs, om att gå emellan och att vara någon bra person att prata med.

De har haft träffar med tre andra elevstödjarpar som jobbar på andra skolor. De tycker att de har blivit bra mottagna på Blombacka av lärarna, rektor och de andra på skolan. Suttit med på möten och diskuterat skolans innehåll.

– Det känns verkligen som om man jobbar här. Annars kan man lätt bli som en extraperson som får springa och kopiera och sånt, säger Zeineb.

En kurator och en socialpedagog har varit deras närmaste arbetskamrater som gett vägledning. Elever har velat ha råd av dem om kärleksbekymmer och trassel hemma.

– Det är så i den åldern. Man tar allt så allvarligt. Jag brukar försöka svara, eller säga att jag inte vet och sedan prata med kuratorn och komma tillbaka med något svar.

Zeineb tycker att sex månaders KVA är för kort. Det tar tid att lära känna ele-

verna och skolan på djupet. Det borde vara ett år.

Båda tycker att de har mognat, att de ser mer allvarsamt på sina liv nu än för två år sedan. De har egna lägenheter och tittar framåt. Kristoffer tror att det har med åldern att göra att han fått lättare att ta på sig ansvar, inte på grund av jobbet i skolan.

Zeineb:

– Det var enklare förut, man behövde inte tänka så långt framåt. Nu måste jag hela tiden tänka på att jag inte vill gå tillbaka till socialen, måste jobba eller plugga.

– Morsan vill helst att jag ska börja plugga igen. Men jag tog studenten för två år sedan, jag vill inte tillbaka till skolbänken ännu, vill vänta några år. Jag vill jobba, resa. Det passar bra nu när man inte är bunden, ingen familj, inget fast jobb.

Efter sommaren hoppas hon hitta något, kanske fråga via mammans jobb. Läget är öppet.

Kristoffer tänker hoppa in på småjobb under sommaren. Ibland har han fått vikariera på en fritidsgård i närheten där han också har uppträtt med egen hiphop tillsammans med en kompis.

I höst ska han vara stöd och kontaktperson för en elev i gymnasiet. Han vet att han kan få korta jobb, att det är svårare att få något stabilt när man saknar utbildning.

Både Zeineb och Kristoffer sökte till

en fritidsledarutbildning på folkhögskola, men ingen av dem kom in.

Den här gången.

Zeineb:

– Livet förändras hela tiden.

Med tillgång till Access

Access är ett utbildningsprogram som har utvecklats av Klivets ”kollega” i Skellefteå, Urkraft.

Den här avancerade jobbsökarkursen består av två steg: Access Entré och Access Trainee.

Entré-delen är fyra kursveckor i livs- och yrkesplanering som ska öka den sociala och emotionella kompetensen och förmågan att övervinna hinder, och ge kunskaper om arbetsmarknaden.

Trainee-delen består av praktik, kombinerad med fortbildning.

Under de första fyra veckorna följs varje grupp åt genom olika delmoment som leds av pedagoger och lärare. De som söker och får jobb under tiden försvinner, av 20 kallade kan hälften falla bort inom de sex månaderna.

Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten:

– Jag tror mycket på grupprocesser. Det är bra att få se att det är så här samhället ser ut, att det finns fler i min situation.

– När en efter en i en grupp går till arbete eller börjar studera så börjar det också för de andra. De börjar fråga varandra, ta del av gruppens nätverk och hjälpas åt.

Luiza Håkansson, ungdomscoach, och Sussi Klein, datorlärare och pedagog, har lett flera grupper genom Access. De berättar att dagarna börjar med gemensam frukost. Det visade sig att många inte åt innan de kom och därför hade svårare att hänga med i undervisningen.

– Vi sitter med vid frukosten och pratar avslappnat om vad som står i tidningen och om saker som har hänt i deras liv, berättar Luiza Håkansson.

Bara att vända på deras dygn är en utmaning i början, en anpassning till det samhälle som är igång omkring dem.

Många är motsträviga och blyga från början.

Sussi Klein:

– Det kan vara skrämmande ibland att de har en så klar bild av vad de kan och inte kan, att de ser så många hinder redan nu när de är så unga. Utan att ens vilja försöka.

Man börjar veckan lustbetonat och försöker få gruppen att smälta samman genom att gå och spela bowling, kubb eller minigolf tillsammans.

– De förändras under första veckan. Det är svårt att sitta i en grupp med okända människor, så kan det vara för

alla. Men man kommer snabbt innanför deras privata sfär. Det är annorlunda här än i skolan, här måste man **ge**, man kan inte bara ta emot, säger Sussi Klein.

Som stöd har man en metodpärm som ärvt från Urkraft i Skellefteå, och som har stora likheter med utvecklingsprogram för chefer och andra i arbetslivet.

Upplägget är att utgå ifrån ungdomarna själva. De får också sätta ordningsregler för tider, mobiltelefoner och umgängeston. Och de får gemensamt utforska sina möjligheter.

Sussi Klein:

– En övning har varit att de ska tänka ut vad de vill bli bättre på. Det kan gälla relationer, deras ekonomi, hälsan. Vi kan fråga vad som hindrar dem från att nå de målen. De hjälper varandra igång, ibland sätter de gemensamt tidsgränser, att ett visst viktigt telefonsamtal ska ringas före ett visst datum.

De som kommer direkt från skolan har vant sig vid att bli tillsagda, att det finns ett rätt svar i böckerna eller i lärarens huvud, menar Luiza och Sussi. Att bli vuxen är bland annat att formulera sina egna frågor och sina egna svar, att själv driva sig framåt och att ta ansvar för konsekvenserna.

Inte ta över

En deltagare kan dra sig för att ringa det jobbiga men nödvändiga samtalet eller

för att ta reda på något. Lärarna vinnlägger sig om att inte ta över, inte bli tjatiga.

Sussi Klein:

– Vi försöker förklara att det blir konsekvenser även om man låter bli att göra något. Att inte välja är också ett val.

– Vi pratar mycket om social kompetens. Det handlar om kroppsspråk, att kunna vara olika personer i olika sammanhang – att kunna beklaga sorgen, söka jobb, vara med kompisar. Det är olika koder som man måste lära sig.

Självförtroende och eget driv har blivit allt viktigare i ett utplattat arbetsliv med få chefer och stora krav på egna initiativ.

Sussi Klein talar om en av sina käpphästar: Impulskontroll. Att inte genast svara i mobilen, skicka ett SMS eller resa sig upp och gå för att man är hungrig.

Båda menar att det även finns en inlärd hjälplöshet hos en del ungdomar.

Luiza Håkansson:

– Ofta har mamma och pappa fixat allt, ringt alla pinsamma samtal. Eller så har de låtit bli helt och missat mycket.

En annan attityd är ett buttert trots. Men att sitta när man blir tillsagd att stå och att stå när man ska sitta är inte fri vilja, lär Sussi Klein ut.

– Gör man tvärt om så har man ännu inte ratten i handen, då är det fortfarande någon annan som bestämmer.

Samtal, självanalys och även dramaövningar ska hjälpa ungdomarna att få bättre självkänedom och självkänsla. På

schemat har det stått teambuilding, friskvård och kreativ kommunikation.

Livsplanering är ett område i sig. Det handlar om att lägga upp sin tillvaro så att allt ska fungera.

Luiza:

– Att allt hänger ihop – jobb, relationer, familj, fritid. Att det ena leder till det andra. Äter man och sover ordentligt så blir man pigg.

Coachning för jobb

Den här fasen leder sedan fram mot ett konkret jobbsökande.

Tanken är att var och en ska hitta något spår att följa. Kanske saknas kompletta slutbetyg från skolan, men alla har något med sig. Sussi Klein berättar om en kille som tränade kampsport på fritiden, och som visade sig veta en hel del om näringslära. Samtalet ledde till

att han började utforska möjligheter att plugga till tränare eller bli något inom friskvård.

Sussi Klein:

– Och varje gång vi tvingar dem – eller coachar – eller puttar – så växer de.

Luiza Håkansson leder jobbplanering, där hon berättar om vilka vägar man kan söka jobb, hur man sätter mål och delar upp dem i konkreta och hanterbara delmål. Man har rollspel för att träna inför jobbintervjuer och förbereder sig på vilka frågor en arbetsgivare kan tänkas ställa.

Luiza Håkansson:

– Alla som kommer vill ha ett jobb. Men de kan ha svårt att inse att man behöver vara förberedd, utstråla lite säkerhet eller åtminstone kunna ha ögonkontakt.

De som inte har varit ute i arbetslivet har också oklara begrepp om den disciplin det kräver att gå upp, att komma tid och att inte ge upp för minsta motstånd. Liksom om belöningarna som går utöver lönen.

Sussi:

– Varför ska man jobba? Är det bara för att betala hyran? Eller finns det något annat? I samtalet kommer andra svar, att det är utvecklande, att man träffar människor, gör karriär, kommer in i samhället.

I jobbplaneringen ingår att förstå undertexten i platsannonser, att skriva CV och ansökningsbrev. Under hela perioden söker ungdomarna jobb, det är ett krav från Arbetsförmedlingen och socialtjänsten. På särskilda jobbsökarlistor an-

tecknar ungdomarna vilka de har skickat till, och rapporterna lämnas in. Även studiebesök och andra initiativ räknas.

Mod och kunskap

Att skicka sin första jobbansökan kan vara nervöst.

Luiza Håkansson:

– Det var en kille som det tog fyra veckor för. Han var den mest självsäkra och pratsamma killen i kursen. Men att trycka på enter-knappen och mejla iväg ansökan var jätteläskigt.

Kursen Split Vision handlar om hur arbetsmarknaden ser ut. Där ingår kunskap om trender genom tiderna, om bondesamhället och industrisamhället, hur man fick jobb förr och hur arbetslivet och yrkena ser ut idag.

Access har även bjudit in föreläsare från Halmstad högskola. Det har gått att ta några högskolepoäng i arbetslivskunskap men ytterst få har nappat.

Rekryteringsföretagen Manpower och Proffice har hälsat på och gett arbetsgivarnas perspektiv. De har också gett deltagarna återkoppling på deras CV och ansökningsbrev. Besöken har ibland lett till en och annan jobbkontakt för ungdomarna.

Access Entré är heltidssysselsättning. Hösten 2006 började Klivet med att lotsa samtliga nyanlända genom programmet. Det visade sig dock vara alltför krävande för deltagarna och man fick många avhopp. Efter utvärdering övergick man till en kombination av Access och kortkurser.

Vårens mer frivilligt valda Access-grupper har fungerat bättre. Både lärare och deltagare vittnar om att grupperna ofta har blivit sammansvetsade och stöd- jande. ”Gruppen har varit grym”, kan det stå på ironisk slang i utvärderingarna.

Viss separationsångest uppstår efter de fyra Entré-veckorna. En del håller fast kontakten.

– Jag tror att den första gruppen i våras blev jättetajta, de umgås privat och kommer hit en gång i veckan på kreativ kommunikation, säger Luiza.

Sussi Klein och Luiza Håkansson vittnar om hur deras ungdomar sträckt på sig under Access, fått klarare mål och blivit mer utåtriktade och handlingskraftiga. Kepsen sitter inte lika djupt nedtryckt över ögonen.

Luiza satte telefonluren i handen på en kille nyligen, han ringde och det blev jobb och truckförarkort.

Sussi Klein:

– Acceptansen de får i gruppen har väldigt stor betydelse. Det kanske är det som ger det största självförtroendet. De är inte bara accepterade, de är omtyckta. De har roligt tillsammans, jag tror att det är det som gör att de växer.

– Det är en stark erfarenhet för många, att bli lyssnad på.

Access Trainee

Efter fyra veckor är det dags att ge sig ut på praktik, i Access Trainee-delen. De som inte hittar en plats fortsätter med enskild handledning, coachning och jobbsökeri.

Nu tar det externa teamet på Klivet över. Deras jobb är att skaffa fram praktikplatser, förmedla dem och hålla kontakt med ungdomarna och deras arbetsgivare.

En Access-trainee är ute och arbetar fyra och en halv dag i veckan. Den sista halvdagen har Klivet hållit föreläsningar och kurser. Så är det tänkt.

– Men det var få som kom, berättar Anja Wallin, praktiksamordnare och coach.

– En del trivdes så bra på praktikplatsen att de hellre ville jobba. Andra passade på att ta ledigt. Vi lade ner det, det är

synd. När Klivet permanentas så tycker jag personligen att man skulle ordna gemensamma aktiviteter åtminstone någon gång i månaden.

Alla deltagare i Access gör upp till fem månaders sammanhållen praktik. De behåller under den tiden försörjningsstödet.

Även ungdomar som inte har gått igenom Access Entré-delen kan dock få en lång praktik via Klivet. I verktygslådan finns ett sortiment av kortare och längre praktikperioder, med olika ekonomiska bidrag till ungdomarna.

Om detta berättar vi i nästa kapitel.

Komigångare, jobbspanare och innovationstraineer

Man kan kliva i zickzack också.

Den som inte följer Access-kartan kan istället välja delar av Klivets smörgåsbord. Det är i själva verket en viktig poäng att man provar på, kan ändra sig, prova något annat.

Efter den där första trevande måndagen, och efter att man gemensamt och enskilt kartlagt vad var och en passar för och vill, så går deltagarna vidare till kortkurser, coachning och så småningom någon form av praktik.

Den kanske mest elementära aktiviteten har varit **Komigång-gruppen**. Den har riktat sig till ungdomar som behövt hjälp med att ta det allra första klivet – upp ur sängen, ut ur lägenheten, in i ett sammanhang med andra människor. Det handlar om ungdomar som står långt från arbetsmarknaden, som kanske har haft sociala fobier eller en besvärlig social bakgrund.

Ursprungligen kallades den Utflyktsgruppen och var aldrig större än att alla rymdes i en minibuss. Två gånger i veckan åkte man iväg och spelade badminton, fotvandrade och gjorde studiebesök. Tanken var att deltagarna så småningom skulle slussas in i någon mer avancerad aktivitet.

Gruppen leddes av läraren i **kärnämnen**, som också undervisade dem och andra hos Klivet i svenska och matematik

på gymnasie- eller ibland grundskolenivå. Läraren har slutat och framtiden för undervisningen är oklar. Elisabet Malmén, ungdomshandläggare, tycker att den är viktig. Gymnasiebetyg betyder mycket. Även för jobb som egentligen inte kräver gymnasieutbildning så blir det ett handikapp att inte ha papperet. Det ses av arbetsgivarna som ett kvitto på att man har klarat av något, som ett mognadsbevis, menar hon.

Klivet har till och från även haft **datorundervisning**, men numera är så många ungdomar så drivna i datorkunskap att det har dragits ner till ett minimum.

Kreativ kommunikation och **drama** är inslag i Access, men har också erbjudits andra som inte gått igenom hela programmet.

Coachning individuellt men i första hand i grupp används i Access, och även för andra deltagare. Det innebär att man gemensamt diskuterar mål, stärker självförtroendet och försöker hitta strategier för att nå målen.

Klivet har också någon gång köpt ut-

bildningstjänster utifrån, bland annat en plattsättarutbildning vid Basta arbetskooperativ i Nykvarn.

Praktik av olika slag

Kurser och samtal leder fram till kortare eller längre praktik. Klivet har flera olika typer av lärlings- och praktikplatser att erbjuda, med olika längd, olika ersättningsmodeller och olika grad av stöd från Klivet.

En lättvariant är **jobbspaning**. Deltagare kan prova olika sysselsättningar under avgränsade perioder.

Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten:

– Man kan prova kanske tre olika yrken under två månader vardera, ibland med helt olika yrkesinriktningar.

– En coach kan följa med till arbetsplatsen tills de vågar vara där själva. Det handlar om att ge ungdomarna en 'rock', att stärka dem att våga prova.

Anja Wallin, praktiksamordnare och ungdomscoach, och Tanja Pitkänen, ungdomshandläggare, jobbar med att få fram praktikplatser, förmedla dem till ungdomarna och hålla kontakt med dem och arbetsgivarna. Det krävs ibland övertalning för att få företag att ta emot praktikanter.

Anja Wallin:

– Ibland är det jättetrött, ibland är det väldigt lätt.

Hon kan ibland ana hos arbetsgivare en trötthet på arbetsmarknadsåtgärder.

– Eller så har de redan lärlingar, eller så kan de ha dåliga erfarenheter.

”De stack.” ”De snodde saker.”

Tanja Pitkänen tycker att arbetsgivarna borde känna sig manade, att ungdomarna i Södertälje borde vara allas ansvar och inte bara kommunens.

– Arbetstagarnormen blir allt snävare. Det ställs krav på att man ska vara snabb, att man är **med**. Så blir det mer och mer även när det gäller praktik.

– Det finns också arbetsgivare som har ett stort socialt engagemang, som kan se framsteg i att ungdomarna alls kommer dit på morgonen.

Relationer med företag

Anja och Tanja försöker bygga upp långsiktiga relationer med företagen. När det gäller Scania verkar man ha hittat smidiga modeller för umgänget. Anja Wallins bästa stunder är när något företag ringer och meddelar att någon anställs. Ibland på Scania-språk: ”Nu snyter vi den här killen!”

Våren 2007 praktiserar deltagare i affärer och lager, inom hotell- och restaurangbranschen, någon på en elfirma, en annan städar, någon levererar frukt och några arbetar i förskolan.

En del deltagare står snabbt på egna ben, andra behöver prova olika arbetsplatser och ha mer stöd från coachen på Klivet.

Anja Wallin:

– Många säger att de vill jobba på lager eller på Ica. De vill bara ha ett jobb. Det är som att de inte räknar med att kunna få något mer kvalificerat. Det är inte alls så många som man tror som

drömmer om att bli programledare i tv!

Patrik Sandberg, 20, hoppade av gymnasiet efter två år och gick till Arbetsförmedlingen. För att han skulle få försörjningsstöd krävdes aktivt arbetsökande och kontakt med Klivet. Lite motigt kändes det att gå dit, men det lossnade.

– Klivet var bra. Jag gick CV-kurser, de hjälpte oss mycket. Jag fick hjälp att hitta en praktikplats.

Patrik fick praktisera på Willys stormarknad i två månader med bibehållet försörjningsstöd. Efter den tiden blev han kvar, nu som vikarie och inhoppare. Drygt ett år senare har han en halvtid säkrad och får mer timmar när det finns behov.

– Nu under sommaren har det blivit betydligt mer, när det är semestrar.

Han sitter mest i kassan och ibland jobbar han på golvet. Han har egen länganhet och klarar sig på lönen.

– Jobbet är väl... sådär. Men arbetskamraterna är bra. Jag har inga planer på att göra något annat.

Just nu tar jag livet som det kommer, säger Patrik Sandberg.

Traineer och lärlingar

Deltagare som får en mer omfattande praktik kallas **lärling**, **trainee** eller **yrkestraine**. De har som regel en handledare på arbetsplatsen och ges viss yrkesutbildning.

Under vårterminen 2007 är det ett tjugotal ungdomar som har traineeplatser, varav ett tiotal på Scania. Avtalet mellan parterna innebär att företaget ger ungdomar kortare utbildningar och lärlingsplatser, och kommunen betalar lön. Lärlingsplatserna blir utlysta internt på Klivet, och ungdomarna får själva ringa, skriva brev och lämna CV. Sedan sköter Scania rekryteringsprocessen.

Det samarbetet är det mest lyckosamma som Klivet har just nu, tycker Anja Wallin, praktiksamordnare och coach. Över 80 procent av Scania-lärlingarna har fått arbete efter praktiken.

– Det är lyckligt för oss att Scania har högkonjunktur nu. En kille började som

kvalitetssäkrare på monteringen redan under praktiken och gick direkt till fast jobb.

Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten:

– Det här utvecklade Klivet, att hitta bra former för samarbete med näringslivet, ett vinna-vinna-koncept.

Tomas Sjöström vid Scantias utbildningsavdelning är den som Klivet har mest kontakt med.

– Det funkar alldeles utmärkt, tycker han.

– De får komma på studiebesök för att se hur det verkar. Ungdomarna får söka platserna precis som vid normal rekrytering. Nu för tiden får i stort sett alla stanna som vill och som funkade.

Scania flyttar just nu en del montering från andra orter till Södertälje, vilket gör att man har extra stort behov av nya medarbetare.

Tomas Sjöström berättar att man dock har många sökande till jobben.

– Ungdomarna från Klivet kan ha hoppat av skolan eller haft trassel i livet. Det är inte dem man tar först. Men med den betalda praktiken så får de chansen att ta upp bollen och sköta sig.

Efter praktiktiden får de som regel fortsätta som visstidsanställda i ett halvår med avtalsenlig lön, sedan ytterligare ett halvårs provanställning innan det blir tillsvidarekontrakt.

Tomas Sjöström berättar att en del av dem som kom-

mer från Klivet är ”för bra” för att bli praktikanter. Då brukar han uppmana dem att söka provanställning direkt.

Innovationstraineer

Något som Klivet själva utvecklat är **innovationstraineerna**. Ett tiotal ungdomar arbetar i yrken eller med projekt som har utvecklats på och kring Klivet. Även här ingår handledning och viss utbildning.

Till skillnad från praktik på en färdig arbetsplats så får deltagaren själv skapa sitt jobb, vilket ställer särskilda krav på eget driv och initiativ.

Johan Brinck:

– Innovationstraineer är ofta ungdomar som har varit på Klivet en period, avslutat och sedan kommit tillbaka igen. De står ibland längre bort från arbetsmarknaden och behöver mer stöd än andra. De får en andra chans. Det känns jättebra. Killar och tjejer som har haft det tufft.

I flera fall har man tillsammans med externa intressenter utvecklat tjänster som inte tidigare funnits. Ett av de mest spektakulära innovationsjobben är PlaymÅker-projektet. Två deltagare från Klivet arbetar under ett halvår med att lära pensionärer använda ett tv-spel. Det kan styras via en kamera som avläser kroppsrörelser. Genom att vifta och vinka och röra sig styr spelaren händelserna på skärmen.

Tanken är att de äldre generationerna ska få träna kroppen på ett lekfullt sätt, samtidigt som det stimulerar minne och koordination. Dessutom lär de känna sina barns och barnbarns teknik.

Idén föddes hos Lars Ahlin, kultursekreterare i Södertälje kommun. Han hade arbetat en längre tid med att introducera mer kultur i vardagen vid kommunens äldreboenden. Allt från trubadurbesök till att dela ut trädgårdsspel.

Under en period fick han hjälp av en ung arbetslös som visade film för pensionärer. Killen överträffade sina föräldrars och även Lars förväntningar.

– Han hade ordning på tider, skötte sig exemplariskt och hade en jättefin dialog med de äldre. En del var förvånade att det var samma kille, berättar Lars Ahlin.

Av en händelse fick Lars Ahlin prova ett tv-spel hos kompisar. Det var en dansmatta som man hoppade omkring på och som styrde ett spel, och ett annat spel där man skulle sjunga i en mikrofon.

PlaymÅker blir till

Rätt som det var hade bitarna fogat sig samman i Lars huvud: Äldrekultur + arbetslösa ungdomar + tv-spel...

– Man kokar ihop olika saker. Man lägger olika bilder på varann och ser att det har blivit något nytt och spännande av det.

Han hade hört talas om Klivet och tog kontakt. Han hade tänkt sig några timanställda, men tillsammans med Klivets resurser utvecklades hans idé – PlaymÅker – vidare.

– Det är det roliga när man pratar med andra människor än sig själv, att man hittar andra lösningar.

Man fick sponsring från den svenska generalagenten för Playstation2. Klivets ungdomar gavs chansen att söka platserna och Lars Ahlin mötte några utvalda i anställningsintervjuer. Och blev positivt överraskad igen. Han berättar att han hade en bild av arbetslösa ungdomar som ganska trötta, som skulle komma som ditfösta och slänga en pliktskyldig CV på bordet.

– Jag fick genast tänka om. De var pålästa om vad det handlade om och hade en vilja i just det som de sökte. Så det blev svårt att välja.

Det som avgjorde var att två av tjejerna hade erfarenheter från äldreomsorgen och dessutom av dator- och teve-spel. Dessutom verkade de vara självgående. Det var viktigt, eftersom Lars själv bara kunde ägna en fjärdedel av sin tid åt projektet.

– Det har fungerat. Det var ingen lätt situation för någon av oss eftersom idén var helt ny och det inte fanns någon erfarenhet att falla tillbaka på. De

har haft ett motstånd att jobba mot. Personalen har nog med att bara få upp åldringarna ur sängarna. En del har sagt nej redan i telefonen, berättar Lars Ahlin.

Sommaren 2007 har Antoinette och Dee från Klivet kommit igång, de turnerar på äldreboenden och i pensionärsföreningar. Ofta finns ett startmotstånd, men när man väl provar så kommer leken och skratten.

– Många äldre behöver verkligen röra på händer, armar och ben, för blodcirkulationen. Det här är en bra inomhusaktivitet som ger motion, säger Antoinette Cheikho (som kommer mer till tals i ett följande kapitel).

Elevstödjare och mer

Några av innovationstraineerna jobbar parvis som **elevstödjare** i fyra högstadieskolor. Stödjarna har fått utbildning i ledarskap, konflikthantering, elevers arbetsmiljö med mera. Skolan hade behovet, och i och med Klivet kunde man tillsammans utveckla ett delvis nytt arbetsfält.

Nils Carlsson Lundbäck, projektledare för Klivet:

– Vi har samverkat med utbildningskontoret och haft en lärare från Hasselakollektivet. Flera av deltagarna härifrån har själva haft problem i skolan. Nu har en del av dem velat utbilda sig till lärare eller fritidsledare. De har vänt sina egna problem till ett socialt patos.

Elevstödjarna på de olika skolorna har haft handledare internt och dessutom kontakter med Klivet.

Nils Carlsson Lundbäck:

– Det har varit lyckosamt och gett väldigt positiva resultat. Det finns ett stort behov av elevstödjare. Utbildningskontoret vill ta över utbildningen av dem nu. Om det finns pengar så kommer vi att göra det här igen.

Några andra innovationsprojekt:

Rum att växa i kom till hos Studieförbundet Vuxenskolan. Tillsammans med personal där planerade och inredde ungdomar en danslokal, ett rum med en liten scen och replokaler för rockband. Ljudrummet utvecklade ungdomarna akustiskt så att rockband kan öva där utan att kontoren ovanpå störs.

Vuxenskolan betalade materialet och tio ungdomar från Klivet gjorde jobbet, med två arbetsledare. För ungdomarna blev det ett rejält projekt, något att vara stolt över och ingångar i nya yrken. Nio av dem visste efter kursen vad de skulle göra, och av dem gick fem direkt vidare till arbete eller studier.

Innovation Sälj utvecklade flera nya säljkoncept och samarbetade bland annat med Akademibokhandeln Sverige. Där startade man försäljning av julklappsböcker, där kunderna kunde köpa exemplar som var personligt signerade av kända författare.

Företag erbjöds detta som julgåvor till anställda och kunder. Säljtraineerna tog upp beställningar, kommunicerade med författarna, förpackade och skickade.

Nils Carlsson Lundbäck, Klivets projektledare:

– Deltagarna ritade ihop konceptet, sålde det och levererade. Under julhandeln satte de också upp en egen, tillfällig butik i Södertälje centrum.

De flesta i säljgruppen har sedan fått jobb.

Café Nova. Deltagare arbetade med

att utveckla verksamhet vid ungdomscaf et i Södertäljes kulturhus Luna. Bland annat drevs tr jtryckning, och en trainee fick uppdraget att vara konferencier vid kulturhusets  rliga evenemang Kulturnatten.

Yrken föds

Klivet-ungdomarna har alltså skiftande situationer när de kommer ut i arbetslivet. De som börjar på Scania eller jobbar i skolan kommer in i färdiga arbetsmiljöer med färdiga yrken. Andra har fått etablera något helt nytt.

Yrken där och yrken föds.

Elisabet Malm n, handläggare:

– När textilindustrin lades ner i Sverige så skrek vi högt för det. Men det har kommit många nya yrken sedan dess. Nagelteknologi, mobiltelefon i, spelutvecklare – vem visste att det skulle komma!

– Det gäller för oss att ingjuta mod, inte bara prata om att framtiden ser m rk ut eller att jobb flyttar utomlands.

I juni 2007 gjordes en utvärdering som visar att innovationstraineerna lyckas minst lika bra som övriga lärlingar och trainees, inklusive dem på Scania. De g r vidare till jobb eller utbildning i något högre utsträckning än övriga, visar det sig.

Både många Scania-lärlingar och innovationstraineer har haft kommunala visstidsanställningar, KVA, och dessutom ytterligare några hos andra arbetsgivare. Platserna riktar sig till arbetslösa och tills ts via sedvanliga anst llningsrutiner.

L nen ersätter försörjningsstödet.

Elisabet Malm n, ungdomshandläggare:

– KVA  r bland det viktigaste vi har. Att känna att man får betalt för det man g r och slippa gå till soc varje månad  r sj lvf rtroendest rkande. Alla här borde slippa socialbidrag och istället få en rimlig ersättning för att de deltar i Klivets verksamhet, över socialbidragsnormen.

De som f r KVA  r formellt anställda av Södertälje kommun och Klivet tar arbetsgivaransvar f r sina ungdomar när det gäller närvaro och sjukfrånvaro.

En del av Klivets ungdomar har en besvärlig bakgrund och har mycket att kämpa med i sitt privatliv. En av arbetsgivarna berättar om lärlingar som har haft tunga berättelser med sig, bland annat en ung kvinna som levde med skyddad identitet för att gömma sig från pappan till hennes barn.

– Jag beundrar de h r ungdomarna för att de över huvud taget tar sig upp på morgnarna och kommer till jobbet, säger han.

Han uppskattar att de kan vara öppna och dela med sig av sina bekymmer, och försöker ha förståelse för att de inte fungerar perfekt alla dagar. Samtidigt får inte det privata invadera arbetet.

– Det är viktigt att se att det är ett jobb, det säger de själva också, att man inte ska ta med sig sina privata problem till jobbet.

– Kanske är det bra för dem att komma hit, att de f r något annat att tänka på ett tag.

Antoinette

Hon lär pensionärer spela tv-spel

I april 2007 fick Antoinette Cheikho en gladchock.

Hon hade utan resultat sökt massor av jobb, även sådana som hon inte ville ha. Nu sökte hon ett som hon verkligen var sugen på. Det skulle väl bli nej där också.

För om man inte ens kan få det som man inte vill ha, varför skulle man då få det som man verkligen önskar sig?

– Jag var så van vid att bli nobbad. Och så fick jag det!

Så efter några besvärliga år i hennes liv så blev hon innovationstraineé och fick en kommunal visstidsanställning, KVA. Det är ett jobb som kombinerar hennes erfarenhet av äldreomsorg med ett intresse för elektroniska spel. Under sex månader turnerar hon på äldreboenden och pensionärsföreningar för att lära den mogna befolkningen att spela tv-spel.

Antoinette är 19 år. Hon är född i Libanon och kom med familjen till Jönköping när hon bara var några år gammal. De är kristna och hamnade i en del av Jönköping – Smålands Jerusalem – som kallas Betlehem.

Hon berättar om uppväxten, om

en pigg liten tjej som gillade sin dansgrupp, var aktiv i Unga Örnar och spelade teater. På högstadiet praktiserade hon på äldreboenden, skaffade platserna själv, valde dem noga. Vid sidan om jobbade hon ideellt som söndagsskoleledare för barn.

Hon tyckte om att arbeta med de äldre, trivdes med gemenskapen på jobbet, det var som en familj. Och de uppskattade henne. När hon avslutade en praktikperiod köpte de blommor till henne fast hon bara hade varit där några veckor.

Bröt upp

Med pubertet och frigörelse kom konflikter i familjen. Till slut valde Antoinette att lämna vårdgymnasiet i Jönköping, packa väskan och flytta till pojkvännen i Södertälje. Det blev en påfrestande tid, hon var bara 17 år, hade ett år kvar på gymnasiet men orkade inte gå kvar. Hon blev sjuk och deprimerad och gick i samtal hos Mottagningen för unga.

Hon sökte jobb men kom som längst till intervju. Hon hade svårt att sova, satt nästan dygnet runt framför teven. Pojkvännen var det enda positiva.

Hon var beroende av försörjningsstöd.

– Jag hatade det. Jag hade varit en sån som jobbar för sina pengar. Varför fick jag inte ett jobb?

– Bidrag är bara jobbigt. Man måste gå dit och berätta hur många jobb man har sökt. Deras kommentar kunde vara att man borde ha sökt fler jobb. Herre-

gud, hur många jobb kan man söka?!

– Jag var arg ganska länge, arg på min handläggare på försörjningsstöd.

För att få ekonomiskt bistånd var hon tvungen att bli deltagare på Klivet. Det var i oktober 2006, och hon slussades in i Access-programmet.

– Lärarna och handledarna där var jättesnälla och roliga. Vi fick lära oss om social kompetens, om vilka kriterier arbetsgivarna går efter, lära oss förstå platsannonser, skriva ansökningsbrev och att kunna jobba i grupp, som ett team.

Där fick hon fortsätta att söka jobb. Tidvis sökte hon tio eller femton jobb om dagen. Sådana som hon ville ha och andra som hon inte ville ha.

– Lokalvårdare, diskare, allt möjligt, både i Södertälje och i Stockholm. Jag sökte ibland samma jobb flera gånger om!

Det var motigt i början att sitta i en grupp igen, att kanske få vänner och tvingas berätta om det jobbiga uppbrottet från familjen i Jönköping, prata om sådant som gör ont.

– Jag mådde ganska dåligt när jag kom till Klivet, berättar Antoinette.

I gruppen steg hennes humör. Hon berättar leende om hur hon blev bemött med respekt, man lyssnade på hennes åsikter och förslag.

– Access tvingade mig ut i världen. Jag blev starkare, orkade söka jobb igen, orkade ta tag i saker och blev gladare. Det var mycket skratt under Access.

Antoinette ger intryck av obändighet, självmedvetenhet och integritet. Hon utstrålar vilja, som en maskros som trotsar oddsens.

Två ord återkommer i hennes berättelse: Familj och skratt. Familj – trygghet, tillit, samvaro och samarbete.

Och skrattet som hon saknat, som

hon längtat efter. Hon menar att det är läkande även för de gamla på äldreboendena som hon besöker med sina tv-spel.

Trådarna löpte samman. Antoinette hade praktiserat i äldreomsorgen och spelat dator- och tv-spel själv och tillsammans med småsyskonen därhemma.

– När jag läste om PlaymÅker tänkte jag WOW!

Hon trodde inte att hon skulle få det. Självförtroendet var svagt.

– Det är det som händer med en när man går arbetslös. Jag är inte på topp nu heller, men mycket bättre än för ett år sedan.

Hon kallades till anställningsintervju med Lars Ahlin på kulturförvaltningen.

–Jag gick dit och var mig själv. När han sen ringde och ville att vi

skulle träffas igen så växte jag, kände mig så stolt. Jag gick omkring med ett fånigt leende!

Hittade fram

Antoinette säger att kändes som att allt hade pekats fram mot PlaymÅkerprojektet, att det var "meningen" att hon skulle vara arbetslös, för att hon till slut skulle hitta fram till detta.

Projektet PlaymÅker initierades av kulturförvaltningen och äldreomsorgen i Södertälje. Utan KVA-pengarna hade det sannolikt inte blivit av. Nu kunde man testa ett nytt sätt för de äldre att stimulera kropp, minne och leklust.

Det var i april 2007 som Antoinette kom till kulturförvaltningens lokaler, som skulle bli basen för PlaymÅker.

– Alla var otroligt snälla och jättetrevliga, vi kom in i deras familj direkt. De var välkomnande, vi kände genast att vi kunde prata med dem. Det är en jättehärlig arbetsmiljö.

I maj började de gästa olika äldreboenden och pensionärsföreningar för att berätta om projektet och sondera intresset. Pensionärer som hade dansat när de var yngre kanske skulle gilla ett dansspel. Någon som kört mycket bil i yngre år kanske skulle gilla bilspel. Utifrån samtalen planerade Antoinette, Dee och Lars försöket och köpte in spel som man trodde skulle fungera.

De mötte motstånd. Dator- och teve-spel är okänd terräng för många äldre.

– Vissa säger att de hatar tv-spel. När de väl testar så ser vi hur mycket de skrattar. De har rört sig mycket, och de har blivit förvånade själva. En tant ville spela med mig en gång till och sen bjuda in sina barn och barnbarn för att spela med dem.

Hon pratar engagerat om alla aspekter av PlaymÅker-projektet. Möjligheterna, motståndet, riskerna med överdrivet spelande. Om att de äldre måste få en chans att bekanta sig med sina barns och barnbarns teknik.

Efter ett halvår ska PlaymÅker utvärderas.

– Jag vet inte om det händer mer med det projektet sen. Annars vill jag ge mig ut på okänt hav. Jag gillar utmaningar.

Under praktiktiden har Antoinette kontakt med Klivet, som hälsar på ibland.

– Vi har träffar och telefonsamtal. De är jätteintresserade av hur det går.

Livet är stabilare nu. Antoinette och hennes pojkvän planerar att flytta ut från hans mammas bostad och in i en egen lägenhet. Antoinette umgås med vänner, gillar att leta matrecept på internet och älskar att laga mat.

– Så småningom ska jag avsluta gymnasiet, men nu vill jag jobba ett tag och tjäna pengar.

Finns det då något hon skulle vilja ändra på i Klivet? Antoinette överraskar med att nämna den långa och branta backen från lokalerna nere vid vattnet

upp till busshållplatsen. Och den källaraktiga ingången som inte alls är så välkomnande som den borde vara.

– Det var jättejobbigt att sluta så sent på dagen, man var så trött och jag mådde så dåligt, jag önskade att den där backen inte fanns.

Och vad skulle hon säga till någon motsträvig som erbjöds att gå till Klivet?

– Du har tur din jävel!
Antoinette skrattar.

Vad är meningen med livet?

– Att glädjas och att andra ska glädjas av en. Att man ska hitta något som var menat för en. Det tar tid att hitta vem man är.

Resultat och framtid

Den sista soliga dagen i juli 2007 avslutades Klivets treåriga projekt tid med stöd från Europeiska socialfonden, ESF.

Projektpengarna gjorde god nytta, tycker Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten/Klivet. Både han och projektledaren Nils Carlsson Lundbäck tror att vissa delar aldrig skulle ha kommit till stånd utan projektstillskottet. Det gäller främst innovationstrainerna och satsningen på Access.

Klivet har tittat i andras verktyglådor och utvecklat egna modeller och varianter.

Nils Carlsson Lundbäck:

– Det unika med Klivet är främst helheten, smörgåsbordet av olika aktiviteter med olika krav och olika möjligheter.

Det finns såvitt bekant ingen jämförande studie av hur det gått för ungdomar som **inte** har passerat Klivet. Det som finns är en hel del redovisningar av dem som faktiskt har gjort det. Uppföljningar visar bland annat att en majoritet av deltagarna gått vidare till studier eller utbildning.

Dessutom vittnar flera av de ungdomar som intervjuas i den här boken om att de personligen har blivit stärkta och fått kraft att ta tag i sina liv. Deras inställning stämmer väl med enkäter som gjorts bland deltagare.

Sammanlagt har cirka 1 000 ungdomar under de tre åren haft kortare eller längre kontakt med Klivet.

Under 2006 var mellan 74 och 137 ungdomar per månad inskrivna. 402 ungdomar avslutade under året sin kontakt med Klivet. Av dem gick 203 direkt till arbete och 30 till studier, alltså sammanlagt 58 procent, enligt Klivets egen statistik.

Under projektets sista halvår, januari till juni 2007, var deltagarna något fler per månad. Nu hamnade 57 procent i jobb eller utbildning efter avslut.

63 procent vidare

Kommunen har även haft en intern utvärderare som dessutom följt upp Klivet-ungdomar efter sex månader. En sådan enkät gjordes bland dem som deltog under någon period mellan 2005 och augusti 2006. Den visar att 63 procent efter ett halvår hade gått vidare till arbete eller studier. (Se även illustration här intill.)

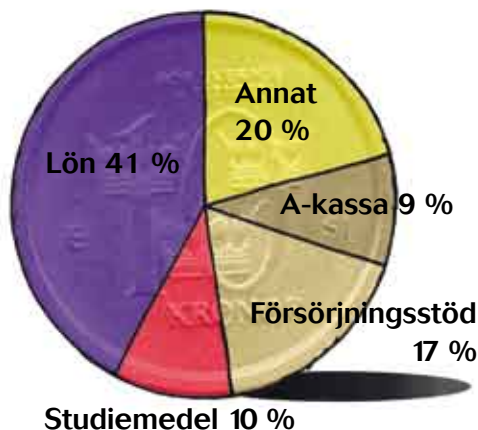
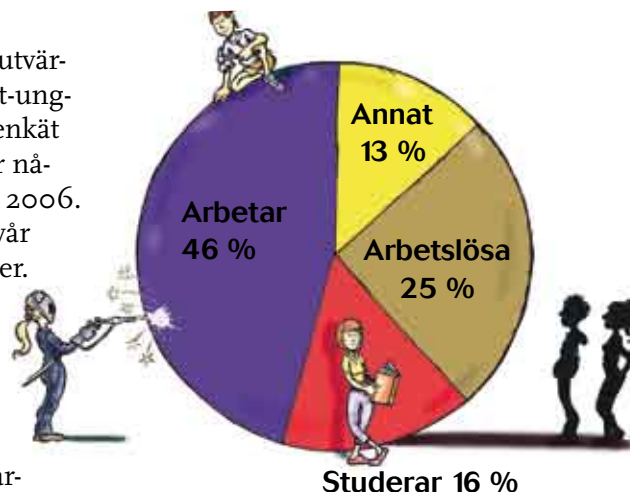
Man frågade också efter huvudsaklig inkomst. 51 procent levde av lön eller studiemedel, och 17 procent av försörjningsstöd.

Utvärderare har också gjort brukarundersökningar om hur nöjda deltagarna har varit med olika aspekter av Klivets verksamhet. Andelen positiva deltagare bland 111 svarande våren 2007 låg över 75 procent för i stort sett alla aspekter. Det man frågat om är bland annat vad deltagarna tyckte om introduktionen, personalens tillgänglighet, kunskap och bemötande, handledningen, nytta och användbarhet.

Lägst betyg fick "information före start", som hamnade på under 70 procent positiva svar. Högst betyg fick aspekten "trivsel", över 90 procent.

De olika redskapen i Access bedömdes också. Vägledning och framtagning av CV fick 78 procent positiva svar, livs- och yrkesplanering 82 procent. I stort sett alla moduler fick över 50 procent positiva svar.

Innovationstraineerna var till 91 procent positiva till sina arbetsuppgifter. Scania-lärlingarna var nöjda till 88 procent med sina uppgifter. De som fick plugga kärnämnen svenska och/eller matematik var till 100 procent nöjda.

Vad gör de sex månader senare?

Sex månader efter avslut hos Klivet hade 46 procent gått vidare till arbete, 16 procent till studier. 25 procent var fortfarande arbetslösa och 13 procent hade annan sysselsättning. Det sista omfattar bland annat arbetsmarknadsinsats, föräldraledighet, sjukskrivning, pension/förtidspension. 135 svarade på enkäten under våren 2007, vilket utgör 34 procent av de tillfrågade. (Källa: Nadja Bogestam, Södertälje kommun)

Vad lever de på sex månader senare?

Den huvudsakliga inkomsten hos 135 enkätsvarare våren 2007 var till 41 procent lön, 10 procent studiemedel, 17 procent försörjningsstöd, 9 procent A-kassa och 20 procent annat. Det sista omfattar bland annat aktivitetsstöd, föräldrapension, sjukpenning och pension. (Källa: Nadja Bogestam, Södertälje kommun)

KVA-jobb

Kommunal visstidsanställning, KVA, är en lokal reform, lokalt finansierad. Klivets anställda och deltagarna tycks vara rörande ense om att det är ett utmärkt redskap. Och arbetsgivarna har kunnat ta emot även ungdomar som skulle ha haft svårt att konkurrera om en vanlig anställning.

Krasst ekonomiskt är det dessutom en vinst, hävdar Johan Brinck, chef för Ungdomsenheten/Klivet.

– Vi visar att vi faktiskt räknar hem de där pengarna. Om man dessutom plusar på de socioekonomiska effekterna, att man undviker andra kostnader för dem som inte blir föremål för psykiatri, missbruksvården eller kriminalvården så sparar man ännu mer pengar, säger han.

Under 2006 fick socialförvaltningen 50 miljoner extra för KVA och andra behov som ansågs kommungemensamma. KVA har inte enbart riktat sig till ungdomar, utan till alla åldrar.

Klivet har i en egen rapport räknat på sina KVA-platser. Enligt kalkylen fick 48 ungdomar under 2006 den anställningsformen istället för socialbidrag. 60 procent av dem gick sedan vidare till arbete och behövde inte mer försörjningsstöd.

I genomsnitt får en person hjälp från socialtjänsten i 2,5 år. Baserat på det underlaget så sparade kommunen socialbidrag för 29 personer i 2 år.

Kostnaden för KVA-platserna via Klivet blev 5,7 miljoner, men den slutliga effekten blev en kostnad på bara drygt 7 000 kronor.

Framtiden

Södertälje kommuns ekonomi är ansträngd och framtiden för KVA är osäker, sommaren 2007. Social- och arbetsmarknadsförvaltningen brottas med ett underskott kring 100 miljoner kronor för innevarande år.

Det här tycker Hans Carlsson är bekymmersamt. Han är resultatombudschef för Arbete och försörjning, där Arbetsmarknadscentrum, Ungdomsenheten och Klivet ingår. Han ser KVA som en bra investering utifrån ett ”socioekonomiskt tänk”. Över 80 procent är efter avslutad KVA-anställning inte längre beroende av försörjningsstöd från socialtjänsten.

– Det är dyrt initialt. Det handlar om att investera två kronor idag för att tjäna fyra kronor imorgon, säger Hans Carlsson.

Han tror att politikerna kommer att permanenta Klivet. Konjunkturen är visserligen god, men arbetslösheten bland ungdomar har ändå legat kvar under 2007. Hans Carlsson menar att det finns en övertro på att det goda arbetsmarknadsläget ska lösa ungdomarnas problem.

– De ungdomar som kommer till oss är inte klara för arbete. De behöver mer stöd.

Den här bilden bekräftas i en rapport från Ams, ”Arbetsmarknadsläget för ungdomar”, som kom i maj 2007. Där uppskattar man att det finns 15 000 ungdomar i hela landet som har svårare att få

fotfäste på arbetsmarknaden. Framförallt handlar det om unga som saknar gymnasieutbildning eller har en utbildning som inte efterfrågas av arbetsgivare.

Under de sista månaderna fick Klivet en ökad andel deltagare som är sämre rustade för arbetsmarknaden. Hans Carlsson menar att Klivet tidigare koncentrerade sig mer på dem som snabbt kunde komma ut i jobb, att man inte nådde de sämst rustade. När nu fler får jobb så flyttar de längre fram i kön.

Sommaren 2007 finns 13 av Klivets anställda kvar, och den nivån hoppas Hans Carlsson att man ska kunna behålla.

Dessutom arbetar fyra personer med att utveckla Step for life, en ny verksamhet för dem som står längst från arbetsmarknaden. Man har också ett Kvalitetslab som arbetar med meritvärdering av icke formell kompetens, så kallade OCN-poäng.

Step for life och OCN

Klivet hade en förhistoria, har ett nu och en fortsättning. Ett av verktygen i lådan var Komigång-gruppen, riktad till ungdomar som hade allra längst till ett eget arbete. Hösten 2007 görs en förstudie om Step for life, som på sätt och vis är en utveckling av samma idé.

Ungdomsenheten kartlägger behov och börjar testa aktiviteter som kan ingå. Det sker i samarbete mellan kommunen, Arbetsförmedlingen, landstinget och Försäkringskassan. Tanken är att söka externa projekt pengar för att utveckla Step for

life till en färdig verksamhet.

Johan Brinck, enhetschef:

– Det har kommit önskemål från barn- och ungdomsenheten om något för dem som behöver mer motivationsarbete. De som inte är klara för Klivet, som kanske just har avslutat ett missbruk, kommit från psykiatrisk vård eller från kriminalitet. Det är inte så lämpligt att blanda dem direkt med Klivet-ungdomar. I Klivet ska man ha tankar, drömmar, visioner.

2006 startade också Kvalitetslab, med pengar från kommunen och ESF. Under ett år ska labbet utveckla metoder för meritvärdering utifrån icke formella erfarenheter. Alla kurser ger inte ”poäng”

som kan jämföras med andra betyg. Och all kunskap som är värdefull på arbetsmarknaden kommer inte från en formell utbildning. Ungdomar är till exempel ofta duktiga på datorer. De kan ha lärt sig på egen hand och har därför inga papper som styrker kompetensen.

OCN, Open college network, är ett system för att dokumentera sådana kunskaper. Johan Brinck berättar att det är utbrett bland annat i Storbritannien.

Johan Brinck:

– En del handlar om validering av det man redan har lärt sig i livet och som går att bedöma. Men OCN är framför allt det man lär sig sedan.

2007 har Klivet börjat ge OCN-poäng

som deltagarna kan visa upp för tilltänkta arbetsgivare. Det finns en lokal panel av arbetsgivare, bland andra Scania, Astra-Zeneca och kommunen, som ska granska studieplaner och garantera kvaliteten i poängsättningen.

– Under tiden som de är på Klivet så lär de sig en massa saker. Vi kvalitetssäkrar programmen, vi granskar dem tillsammans med arbetsgivare och ger ungdomarna intyg som de kan använda när de sedan söker jobb eller utbildning.

– Vi vill kvalitetssäkra även praktikplatser enligt OCN-systemet. Det ska till exempel framgå att man lärt sig lagerhantering, kundkontakter eller kassaarbete i jobbet, säger Johan Brinck.

Länkar och lästips

Södertälje kommuns webbplats finns på www.sodertalje.se.

Klivet har även egna webbsidor, på www.sodertalje.se/klivet.

Klivet har själva beskrivit sin verksamhet i ett nätt kompendium, *"Klivet – Ungdomars väg ut ur arbetslöshet och bidragsberoende"*.

Mejladress:

Nils.CarlssonLundback@sodertalje.se.

FoU Södertörn gör en vetenskaplig utvärdering av Klivet, som beräknas vara klar under senhösten 2007.

Mejladress:

fou.sodertorn@botkyrka.mail.telia.com.

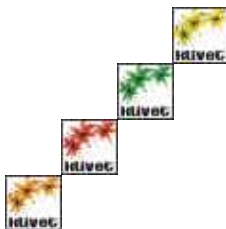
Mer om OCN kan man läsa på www.ocn.se.

2005 publicerades en utvärdering av delsatsningar inom Storstadsprojektet. En del handlar om Klivet. Rapporten heter *"Att bygga på ostadig grund"* (Teresa Lindholm) och har getts ut av Södertörns högskola (www.sh.se).

Andra källor för fakta om ungdomar och arbetslöshet är Arbetsförmedlingen (www.ams.se), Statens Folkhälsoinstitut (www.fhi.se), Sveriges kommuner och landsting (www.skl.se) och Ungdomsstyrelsen (www.ungdomsstyrelsen.se).

Mer om Access kan man bland annat hitta hos Access i Sundsvall, på www.sundsvall.access4success.se.

"Min framtid" heter en webbtjänst som produceras av Regionförbundet Östsam. Där kan arbetssökande arbeta fram en egen CV, personlig handlingsplan och studieplan samt skapa och förvara sina ansökningshandlingar. Webbadress: minframtid.se

Baksidan

Det sägs att alla ska garanteras jobb och sysselsättning, att Sverige har högkonjunktur och att det är full fart på hjulen.

Men det finns alltid en skuggig baksida. Bland tonåringar finns en grupp som har bristande skolbetyg, som kommer från missbruk eller kriminalitet, eller som helt enkelt drabbas av frihetens yrsel när de efter de trygga skolåren ska ta språnget – skaffa jobb och bostad, bygga ett eget liv. En del är långtidsarbetslösa och saknar full gymnasie- och ibland grundskolekompetens.

Under tre år har projektet Klivet i Södertälje testat och utvecklat metoder för att hjälpa ungdomar till arbete eller studier och göra dem oberoende av socialt bistånd.

Klivets metod har varit en verktygslåda av kortkurser, jagstärkande övningar, jobbsökeri, gruppcoachning, studier om arbetsmarknaden och träning i social kompetens. Personalen på Klivet har sedan hjälpt till att skaffa fram praktik- och lärlingsplatser och hållit kontakt under prövotiden.

1000 ungdomar passerade Klivet, och mer än hälften av dem gick vidare till studier eller arbete.

– När jag kom till Klivet var jag trött, hade ingen uppfattning om tiden, jag bara strosade omkring. Man blev mer alert och öppen. Nu är jag organiserad och planerad, har mer koll på vad jag gör, berättar Dennis Ahlborg-Rosengren, en av ungdomarna som intervjuas i boken.

Klivet, Arbetsmarknadscentrum

Bergviksgatan 16–18, 151 89 Södertälje

08-550 210 00

Nils.CarlssonLundback@sodertalje.se